

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, доцента АБРАМОВОЇ Ірини Вячеславівна
на дисертаційну роботу ІСАЄВА А.М.

на тему: «Механізм інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Актуальність теми дисертаційної роботи Ісаєва А.М. зумовлена необхідністю наукового обґрунтування механізмів економічного забезпечення оборонних потреб України в умовах повномасштабної війни, тривалих безпекових загроз, обмеженості внутрішніх фінансових ресурсів та потреби у системному використанні міжнародної підтримки. Сучасна архітектура оборонного фінансування України характеризується поєднанням бюджетних, міжнародних, інституційних, матеріально-технічних та інноваційних джерел підтримки, що потребує не лише мобілізації ресурсів, а й їх узгодження з національними процедурами оборонного планування, бюджетування, закупівель, логістики та управління ресурсами.

У цьому контексті особливої ваги набуває інтеграція фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України. Така інтеграція має розглядатися не як суто допоміжний або технічний процес залучення зовнішніх ресурсів, а як складова стратегічної трансформації національної системи оборонного менеджменту відповідно до принципів прозорості, підзвітності, цільового використання ресурсів, сумісності із процедурами Альянсу та орієнтації на формування реальних оборонних спроможностей.

Дисертаційне дослідження Ісаєва А.М. є своєчасним і суспільно значущим, оскільки спрямоване на розв'язання важливого наукового завдання – обґрунтування теоретико-методичних положень і розробку науково-практичних рекомендацій щодо формування та функціонування механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України. Обрана тема відповідає сучасним пріоритетам державної політики у сфері національної безпеки й оборони, євроатлантичної інтеграції, зміцнення воєнно-економічної стійкості держави та підвищення ефективності використання міжнародної допомоги.

Структура і зміст основних положень дисертаційної роботи

Дисертаційне дослідження Ісаєва А.М. на тему: «Механізм інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України» має логічну, послідовну та завершену структуру, що узгоджується з метою, завданнями, об'єктом і предметом наукового пошуку. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст викладено на 157 сторінках друкованого тексту. Робота містить 6 таблиць, 28 рисунків. Список використаних джерел нараховує 177 найменувань і розміщений на 18 сторінках.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, сформульовано мету та завдання дослідження, окреслено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію та публікації здобувача.

У першому розділі дисертації розкрито теоретико-методологічні положення інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України. Автором здійснено бібліометричний аналіз понятійно-категоріального апарату дослідження, що дозволило виявити актуальні напрями міжнародного наукового дискурсу у сфері оборонного фінансування, економіки колективної безпеки та фінансових механізмів НАТО. У розділі обґрунтовано методологічні підходи до класифікації та структурного аналізу фінансових інструментів НАТО, а також узагальнено світовий досвід їх формування та використання в системах економічного забезпечення оборонних потреб держав-членів і партнерів Альянсу.

У другому розділі досліджено стан інтеграції фінансових інструментів НАТО і Європейського Союзу у систему економічного забезпечення оборонних потреб України. Автором проаналізовано інституційно-економічні та правові передумови такої інтеграції, структуру і динаміку економічної підтримки оборонних потреб України з боку НАТО та ЄС, а також визначено роль і місце фінансових інструментів НАТО у національній системі економічного забезпечення оборони. Важливим результатом цього розділу є аргументація трансформації ролі НАТО від переважно консультативно-технічної підтримки до системоутворюючого чинника воєнно-економічної стійкості України.

Третій розділ присвячено формуванню механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України. У ньому обґрунтовано принципи формування такого механізму, запропоновано підходи до узгодження фінансових інструментів НАТО з національними механізмами оборонного планування, бюджетування, закупівель і управління ресурсами, а також сформовано функціональну структуру системи економічного забезпечення оборонних потреб України в умовах інтеграції фінансових інструментів НАТО. Особливої уваги заслуговує розгляд цифрової

трансформації як інструменту підвищення прозорості, підзвітності та результативності управління оборонними ресурсами.

Кожен розділ дисертації логічно пов'язаний із попереднім, містить обґрунтовані проміжні висновки та забезпечує цілісність наукового дослідження. Виклад матеріалу є послідовним, аргументованим і відповідає заявленій меті роботи.

Наукова новизна дисертаційної роботи

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо формування та функціонування механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України.

Вагомим науковим результатом роботи є обґрунтування концептуального бачення інтеграції фінансових інструментів НАТО як складного економіко-інституційного механізму, результативність якого визначається не лише обсягами залучених ресурсів, а насамперед ступенем їх узгодженості з фінансовими потоками, інституційними процедурами, стратегічними цілями оборонної політики та механізмами формування оборонних спроможностей. Такий підхід дозволяє подолати вузьке трактування інтеграції фінансових інструментів НАТО як суто фіскального чи процедурного процесу.

У роботі удосконалено визначення поняття «економічне забезпечення оборонних потреб», яке розглядається як цілісна багаторівнева система формування, відтворення, розподілу та використання економічних ресурсів, спрямована на перетворення фінансових, матеріально-технічних, виробничо-технологічних, інституційних і кадрових ресурсів у оборонні спроможності. Такий підхід має важливе теоретичне значення, оскільки дає змогу розглядати оборонне забезпечення не лише через призму бюджетних видатків, а як систему стратегічного управління економічними ресурсами у сфері безпеки й оборони.

Заслужують на позитивну оцінку запропоновані автором методологічні підходи до класифікації фінансових інструментів НАТО з урахуванням інституційно-правових, бюджетно-організаційних, функціонально-цільових та інноваційно-технологічних ознак, що дозволяє інтерпретувати фінансову архітектуру Альянсу як комплексний інструмент стратегічного управління оборонними спроможностями, а не лише як систему перерозподілу ресурсів.

Наукова новизна також проявляється у систематизації принципів формування механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у стратегічний, інституційно-управлінський, фінансово-економічний блоки та блок стійкості й адаптивності. Запропонована систематизація має методологічну цінність, оскільки забезпечує внутрішню логіку функціонування механізму, сприяє зменшенню ризиків фрагментації управлінських рішень і підвищує узгодженість фінансових та матеріально-технічних потоків.

Важливим результатом дисертації є подальший розвиток підходів до узгодження фінансових інструментів НАТО з національними механізмами економічного забезпечення оборонних потреб України, зокрема з Процесом оборонного планування НАТО (NDPP), адаптованою Річною національною програмою співробітництва Україна-НАТО, процедурами оборонного бюджетування, закупівель і управління ресурсами. Обґрунтовані автором положення мають важливе значення для підвищення керованості, прозорості та стратегічної узгодженості використання зовнішньої фінансової підтримки.

Окремо слід відзначити поглиблення автором обґрунтування ролі цифрової трансформації у забезпеченні ефективності інтеграції зовнішніх фінансових ресурсів. У роботі розкрито значення інтегрованих цифрових інструментів управління ресурсами й логістикою, зокрема SAP, DOT-Chain Defence, державних інформаційних систем «Імпульс» та «Майно», як інструментів підвищення прозорості, підзвітності, контролю за цільовим використанням міжнародної допомоги та зниження транзакційних витрат.

Практичне значення отриманих результатів

Практична значущість дисертаційної роботи полягає у розробці теоретико-методичних узагальнень і науково-практичних рекомендацій щодо формування та функціонування механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України.

Запропоновані у дисертації підходи можуть бути використані органами державного управління у сфері безпеки й оборони, фінансовими та економічними підрозділами сектору оборони, суб'єктами оборонно-промислового комплексу, а також у процесі гармонізації національної системи оборонного планування з процедурами та стандартами НАТО. Практичне значення роботи посилюється тим, що результати дослідження знайшли застосування у діяльності суб'єктів господарювання та інституцій, пов'язаних із оборонною сферою, зокрема щодо залучення міжнародних інноваційних ресурсів, організації закупівель за стандартами НАТО, цифровізації систем обліку та логістики, диверсифікації джерел фінансування й використання міжнародних програм технічної підтримки.

Матеріали дисертаційного дослідження також мають освітнє значення та можуть бути використані у процесі підготовки здобувачів вищої освіти за освітніми компонентами, пов'язаними з оборонною економікою, економічною та фінансовою безпекою держави, управлінням оборонно-промисловим комплексом, європейською та євроатлантичною інтеграцією України.

Академічна доброчесність

У дисертаційній роботі Ісаєва А.М. не виявлено порушень академічної доброчесності. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів супроводжується посиланнями на відповідні джерела. Робота містить результати самостійного наукового дослідження здобувача, а її основні положення,

висновки та рекомендації належним чином апробовані й оприлюднені у наукових працях.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

1. Автором обґрунтовано концептуальні засади механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України. Водночас у роботі доцільно було б більш чітко деталізувати систему кількісних та якісних критеріїв оцінювання результативності такого механізму, зокрема показників ефективності трансформації зовнішньої фінансової підтримки у конкретні оборонні спроможності.

2. У дисертації проаналізовано фінансові інструменти НАТО та Європейського Союзу, а також їх роль у підтримці оборонних потреб України. Разом із тим, з огляду на різновекторний характер міжнародної допомоги, доцільно було б чіткіше розмежувати фінансові інструменти НАТО, двосторонню підтримку держав-членів Альянсу та інструменти ЄС, визначивши межі їх взаємодії, дублювання і взаємодоповнення у національній системі оборонного фінансування.

3. Автором запропоновано функціональну структуру системи економічного забезпечення оборонних потреб України в умовах інтеграції фінансових інструментів НАТО, що є важливим науково-практичним результатом. Водночас практичну цінність дослідження можна було б посилити шляхом глибшої емпіричної апробації запропонованої моделі на прикладі окремих оборонних програм, закупівельних процедур або напрямів цифровізації управління оборонними ресурсами.

Зазначені зауваження мають дискусійний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, не применшують її наукової новизни, теоретичного значення та практичної цінності, а окреслюють перспективи подальших наукових досліджень у сфері економічного забезпечення оборонних потреб України та євроатлантичної інтеграції.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Ісаєва А.М. на тему: «Механізм інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України» є самостійною, завершеною та комплексною науковою працею, в якій розв'язано актуальне наукове завдання в межах спеціальності 051 «Економіка». У дисертації на належному науковому рівні обґрунтовано теоретико-методичні положення та розроблено науково-практичні рекомендації щодо формування й функціонування механізму інтеграції фінансових інструментів НАТО у систему економічного забезпечення оборонних потреб України. Сформульовані автором положення, висновки та рекомендації вирізняються науковою новизною, теоретичною обґрунтованістю, практичною спрямованістю та відповідають сучасним потребам розвитку системи

економічного забезпечення оборони України в умовах війни, структурної трансформації національної економіки та поглиблення євроатлантичної інтеграції. За своїм змістом, науковим рівнем, обсягом, структурою та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам, визначеним «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року. На підставі викладеного вважаю, що ІСАЄВ А.М. заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
і політичного менеджменту

Державного університету
«Житомирська політехніка»

Ірина АБРАМОВА

Вірість підпису засвідчує
Начальник загального відділу

Марія Євгенівна Маркова